

Eugen Simion între teorie, trăire și mărturisire

Lucia-Luminița CIUCĂ*

Key-words: *biographical, diary, authorial profile, identity, otherness*

Genurile biograficului și cu precădere jurnalul capătă astăzi tot mai multă importanță, oamenii devenind din ce în ce mai neîncrezători în ficțiunea literaturii, așa cum observa și Eugen Simion în prefața studiului dedicat acestui gen literar, *Ficțiunea jurnalului intim*, eseu dorit a fi o lucrare despre „genul confidențial”. Cele trei volume ale operei: *Există o poetică a jurnalului*, *Intimismul european* și *Diarismul românesc* pun bazele teoriei scriiturii intime. Ele sunt rezultatul unei munci asidue de documentare și lectură atât a diaristicii românești, cât și a celei europene, și a principalelor teorii legate de acest domeniu. Primul volum, *Există o poetică a jurnalului*, cuprinde o parte teoretică în care se fac paralele și trimiteri la principalele tratate de teorie literară precum cele ale Roland Barthes și Gérard Genette. Al doilea volum, *Intimismul european*, pune sub lupa criticului avizat jurnale aparținând unor diariști europeni precum Anaús Nin, Michel Leiris, Kafka, Stendhal, Thomas Mann, Jules Renard, Ernst Jünger, Paul Valéry, Amiel, V. Woolf, A. Gide, iar al treilea volum, *Diarismul românesc*, îi aduce în discuție pe diariștii români Mircea Eliade, Mircea Zăciu, I.D. Sârbu, Alice Voinescu, N. Steinhardt.

Având în vedere poetica jurnalului, E. Simion pune problema legitimității acestui gen de sertar. Un asemenea demers nu poate pleca decât de la definiția genului. Astfel, diarismul este văzut ca o „tehnică de creație”, jurnalul reprezentând

un semn de maturitate a culturii, și mai mult decât atât [...] gradul de dezvoltare a societății și a conștiinței personalității umane. Jurnalul european apare atunci când individul ia act de prezența lui în lume și de caracterul unic și irepetabil al persoanei sale (Simion 2005a: 16).

Jurnalul intim este privit drept un „contract al autorului cu sine însuși, un contract sau un pact de confidențialitate care, dacă nu este distrus la timp, devine public și forțează porțile literaturii”.

Lucrarea lui Eugen Simion vizează originea, structura, funcțiile scriiturii subiective, la care se adaugă motivațiile realizării acestui tip de operă. Problemele pe care autorul le mai aduce în discuție sunt conceptul de autenticitate, relația autor-narator-personaje, statutul lectorului, tipologia scriiturii subiective, jurnalul intim și literatura, scrierea intimă privită ca „text”, „literaturizarea” acestui gen care are la bază clasică împărțire: model stendhalian și model flaubertian. Scriitorul are

* Universitatea „Dunărea de Jos”, Galați, România.

în vedere o gamă largă de principii și „legi” ale genului, precum principiul simultaneității (amendamentul lui Leiris), legea calendarității (stipulată de Blanchot), legea Barthes (artificiul sincerității), clauza fragmentarității. O altă idee importantă pe care Eugen Simion o aduce în discuție constă în existența în scriitura intimă a celui de-al „doilea glas”, termen preluat de la diaristul polonez Gombrowicz. Astfel, dacă jurnalul intim ar putea fi definit drept un „gen al sinelui în care eul profund și eul biografic se suprapun perfect”, al „doilea glas” ar fi eul critic ce comentează celălalt eu, adică „eul aflat în expansiune” (Gombrowicz).

Un alt aspect subliniat este acela al veridicității scrierii subiective. Pornind astfel de la afirmația lui Jules Renard că „a scrie înseamnă întotdeauna a minți”, problema autenticității necesită o nouă reinterpretare. Sunt aduse în discuție cazurile binecunoscute ale unor scriitori precum Mircea Eliade, care își „revizuiă” însemnările zilnice, fiind astfel amenințate cu „literaturizarea”. Anca Maria Cristea sesizează în acest sens: „În asemenea condiții, putem observa, așa cum de altfel o făcea și Musil, tranziția de la stilul autobiografic la cel «fictiv autobiografic». Într-adevăr, nu știm dacă ceea ce relatează acești diariști s-a petrecut realmente, dacă la «modelarea» jurnalului lor imaginația și-a adus un aport considerabil” (Cristea 2005). Eugen Simion precizează că la o analiză amănunțită observăm că acest lucru nu mai dobândește o asemenea importanță: „Chiar dacă aceste evenimente nu ar fi redade întocmai, ceea ce particularizează tipologic aceste opere e aparența de absență a oricărei ficțiuni” (Simion 2005a: 16).

Premisa de la care pleacă autorul este aceea că „jurnalul este o expresie a singurătății individului [...] refugiul obsesiilor și al dorințelor, o scriere taciturnă, cum îi zice Michel Tournier, în fine, o oglindă în care individul se privește, ca Narcis” (*Ibidem*: 21).

Un capitol interesant este dedicat jurnalului de călătorie, despre care Eugen Simion afirmă: „În sfera jurnalelor care cultivă *le dehors** în detrimentul lui *le dedans* este de citat jurnalul de călătorie, mai vechi în literatură decât jurnalul intim propriu-zis” (Simion 2005a: 201). În acest capitol, demonstrația pleacă de la teoria lui M. Vericier, care afirma că „jurnalul de călătorie este un text al șocului și al meditației și, totodată, este un text despre altul, despre exterior”, dar cu absența totală a eului. Simion este de acord cu primele ipoteze, însă contrazice ideea absenței eului. Astfel se ajunge la o serie de principii și distincții între jurnalul intim și jurnalul de călătorie având ca bază de studiu jurnalul lui Gide, pe care Eugen Simion le precizează:

- a) jurnalul de călătorie este o narațiune confesivă în care obiectul predilect este situat în afară și el stimulează o cronică a circumstanțelor, a exteriorității și a alterității;
- b) tema predilectă este descoperirea; ea provoacă surpriza și, când surpriza este scrisă, se configurează un discurs al surprizei în care intră foarte multe elemente, de la descrierea peisajului la notarea pedantă a micilor bucurii existențiale;
- c) călătorind, diaristul schimbă ceva în scenariul său (cedează inițiativa obiectului din afară, se supune regulii varietății și devine în chip fatal cronicarul

* *Dehors* (lumea din afară) și *dedans* (lumea din interior) sunt doi termeni introduși de Georges Gusdorf, citat de E. Simion în *Ficțiunea jurnalului intim* în legătură cu scrierea jurnalului intim.

circumstanțelor), dar nu schimbă totul [...] eul nu-i deloc absent din jurnal; lângă cronică exteriorității există, e drept, mai discret, și o cronică a interiorității;

d) se descoperă pe sine, descoperind un alt interlocutor și un alt *dehors* (Simion 2005b: 206-208).

„Cu puține excepții, nu există jurnale pur intime, sedentare, fixate geografic într-un singur spațiu [...] Pe scurt, jurnalul intim, ca specie, cuprinde de toate, inclusiv note de călătorie, impresii, mici discursuri ale surprizei, discursuri ale contrarietății, melancoliei etc.” (Simion 2005b: 202).

Astăzi, când genurile biograficului aproape acaparează spațiul literaturii artistice, jurnalul răspunde cu precădere unei necesități de *exhibare a eului adânc*, de mărturisire și de confruntare cu un alter-ego nevăzut. În aceste condiții, *Timpul trăirii, timpul mărturisirii*, scriitură diaristică aparținând criticului Eugen Simion, nu este doar un jurnal de existență, așa cum este cel maiorecian, ci un text destinat publicării, marcat de anumite constrângeri ce nu aparțin solicitărilor acestui gen:

Nu repectasem decât într-o mică măsură legile genului: nici calendaritatea (legea Blanchot), nici ceea ce am putea numi legea Barthes (jurnalul ca laborator de fraze), nici nu lucrasem scriitura intimă *à mort*, așa cum cere tot Roland Barthes. [...] Transcriind în 1977 aceste note, le-am dat o oarecare ordine și aproape fără voia mea am început să suprapun timpurile confesiunii. Începutul din *Timpul trăirii, timpul mărturisirii* este scris, de pildă, mai târziu decât restul jurnalului (Simion 2006: 19).

Principiul calendarității este abolit total: „[...] când am transcris notele inițiale n-am vrut să impun o cronologie care, oricum, ar fi avut inexactități și lacune mari. Am lăsat, în consecință, *Timpul trăirii, timpul mărturisirii* într-o pragmatică nedeterminare calendaristică” (*Ibidem*).

O experiență care îi va desăvârși maturizarea intelectuală – și care se va dovedi și productivă literar - o constituie petrecerea a trei ani (1970-1973) la Paris, în calitate de lector de limba și literatura română la Sorbona. Jurnalul acestei perioade – *Timpul trăirii, timpul mărturisirii* –, tipărit în 1977 și reeditat apoi de mai multe ori, se înfățișează contemporanilor ca o operă aproape la fel de importantă ca *Scriitori români de azi*, surprinzând prin mulțimea de teme, ipostaze, aspecte privind viața culturală, literară mai ales, dar și politică, ideologică, filosofică etc., nu în ultimul rând prin calitatea cu totul excepțională a stilului. Mircea A. Diaconu afirma într-un articol că este

operă de creație înainte de toate, plină de idei, personaje, atmosferă și rafinament. Spectacolul străzii și spectacolul ideilor, într-o solidaritate dată de scriitura care construiește nu numai o lume, ci mai ales un subiect. O carte scrisă în descendența marilor moralști francezi. Dar scrisă de un român care întâlnește Occidentul. Un român crescut la școala franceză – unde a învățat curiozitatea intelectuală, ironia subțire, scepticismul discret, fervoarea neliniștii interrogative și îndoiala –, în confruntare cu francezul real, adeseori fanatic (Diaconu 2013: 36).

Deși îl contrazice pe Călinescu, care consideră jurnalul o cronică a neantului, diaristul recunoaște deschis limitele propriei sincerități și apartenența sa la o cultură a pudorii:

Jurnalul intim este rareori o lepădare a veșmintelor, mai ales o schimbare a măștilor, un efort de a construi o identitate nouă: aceea pe care ne-ar plăcea să o avem. Cât suntem de sinceri în această introspecție, cât de departe ajungem în

hotărârea noastră de a da totul pe față, de a ne devesmânta? Suntem sinceri până la cămașă. Când este să o dăm jos, începem să ezităm. Noi, românii... ne-am format și trăim într-o civilizație a pudorii... Mă surprind, când scriu această propoziție, cântărind în gând dacă s-o las sau s-o șterg, pentru că îmi este rușine să-mi fie rușine... Am viciul discreției. Sunt un fanatic al pudorii (Simion 2006: 9).

Nu vom găsi în paginile sale lucruri șocante sau amănunte biografice senzaționale. Tonalitatea gravă și austeră i se par mai potrivite pentru discursul lui, după cum observă și Antonio Patraș în prefața volumului său. Notațiile sale rămân marcate de o cenzură interioară, dar și de una exterioară, dată de circumstanțele publicării. De aceea, în diversele ediții introduce sau scoate diverse notații, nume sau întâmplări.

...nu am avut de gând să-l tipăresc imediat... pe măsură ce-l scriam, jurnalul intim a început să devină un obiect literar și ideea de a-l publica a început să-și facă loc tot mai insistent... (Simion 2006: 17).

Nu doresc, în niciun fel, să par altceva decât am fost și decât sunt în realitate. Când notam în caietul meu, știam care sunt libertățile și posibilitățile mele. Știam, de asemenea, că mă voi întoarce în România și că trebuie să trec manuscrisul acestui jurnal prin mai multe vămi (*Ibidem*: 18).

Un exemplu de cenzură este cel legat de Cioran, care în prima ediție apare notat cu inițiale sau sub formule vagi, „*un memorialist de azi*”; apoi a reprodus numele explicit pentru ca, după o perioadă, să revină la forma perifrastică. „Istorii complicate, strategii diaristice și mai complicate...” (*Ibidem*: 17).

Notațiile de tipul confesiunii autentice nu sunt foarte numeroase și ocupă un spațiu relativ restrâns, trădând ideea că e un jurnal de critic, de „intelectual atent la ceea ce se întâmplă în jurul său”, la „spiritul locului”. Atenția acordată Parisului îl face la un anumit moment să se întrebe dacă nu cumva Parisul a devenit personajul principal al confesiunii sale. Altă dată este conștient de personajul pe care jurnalul său îl creează și notează:

Dar eu, ce personaj sunt? Sau: cine este personajul cu care stau de vorbă zi de zi în jurnalul meu parizian? Încă tânăr, venit din Est, care descoperă cu bucurie un oraș extraordinar și o lume nouă pentru el; [...] Citește pe nerăsuflăte, cu sentimentul că, cine știe, într-o zi aventura lui va fi întreruptă; un personaj care nu-i mulțumit de el însuși, are momentele lui de revoltă și de disperare; prin natura lui este un om optimist [...] a crescut într-o lume și într-o istorie care l-au învățat să se ferească și, în consecință, să nu spună decât jumătate din ceea ce gândește; nu se ține totdeauna de aceste reguli și suportă urmările [...] un ambițios [...] visează, uneori, cai verzi pe pereți (*Ibidem*: 307-309).

Astfel, așa cum afirma Gheorghe Olteanu (2007: 21), „Din însemnările fragmentare, ignorând calendaritatea, ale diaristului iese – nu se poate altfel: e, sigur, fatalitatea unui jurnal – și un autoportret, mai discret – problema discreției e un adevărat reper al poeziei genului – sau mai precis conturat, mai ales când vorbește despre sine la persoana a III-a”.

Deși puține, aceste noații ajută la conturarea euului „ascuns” al diaristului. Când împlinește 40 de ani, afirmă: „Am împlinit azi vârsta când omul încetează să

mai fie o promisiune, trebuie să devină o certitudine. Ar mai fi de adăugat: la 40 de ani individul începe să simtă de departe mirosul eșecului” (Simion 2006: 496).

Amenințarea ratării îl face să profite din plin de șederea pariziană pentru ca, întors acasă, să-și scrie cărțile fundamentale. Într-un interviu din „Jurnalul Național”, la împlinirea vârstei de 80 de ani, Eugen Simion declară:

Parisul m-a spălat, la 37 de ani, de prejudecățile românești și de himere occidentale. Întâlnirea cu Parisul a fost esențială pentru mine. Cum am zis: un mare noroc; Dumnezeu mi l-a trimis la timp. M-am întors cu alte gânduri și, poate, cu alt mod de a gândi. M-am vindecat, înainte de orice, de complexe, și mi-a întărit ideea că nu poți fi liber dacă nu ești drept și nu ești drept dacă spiritul tău nu este liber (l-am parafrazat pe Eminescu). Cât de liber a fost spiritul meu critic și, în consecință, cât de drept a putut fi în judecățile lui de valoare – este o altă poveste. Jurnalul parizian este o operă de tinerețe... Un jurnal jumătate intim, jumătate un jurnal de idei sau, mai bine, de stări de spirit. Este, în fond, istoria subiectivă a unui intelectual tânăr (încă tânăr!) din Estul Europei intrat pentru câțiva ani în spectacolul unui oraș occidental mitic. O autoficțiune diaristică. Scriind-o, mi-a venit gustul de a medita asupra poeziei jurnalului intim. Așa au apărut, apoi, *Întoarcerea autorului*, *Ficțiunea jurnalului intim*, *Genurile biograficului* etc. Ca să vedeți!... Formele literare sunt productive. Pot orienta și acțiunea criticii literare, la un moment dat (Vulpe 2013: 10).

Deși se dorește a fi un jurnal intim, conform afirmațiilor autorul, el se încadrează în ceea ce va numi mai târziu „jurnalul care cultivă *le dehors*”, adică jurnalul de călătorie, deoarece printre gândurile autorului se regăsesc referințe culturale, ideologice și nu numai.

Pe lângă mulțimea eseurilor pe diverse teme: de la revoluția din '68 și spiritul francez la teroarea istoriei, de la literatura lui Eliade sau Ionesco, pe care îi întâlnește frecvent și le dedică pagini consistente, la „noua critică”, jurnalul cuprinde și o serie de portete: Donna Angela, uriașa Germain, secvențe epice, observații nuanțate și comprehensive despre intelectualitatea pariziană și atmosfera specifică acelor ani. Apreciază personalități pariziene mai puțin stridente, precum Jean-Pierre Richard, Georges Paulet sau Jean Rousset. Scriitorul nu este un simplu turist, considerând că există două feluri de a cunoaște un oraș: „Unul este cunoașterea în zbor de pasăre, altul este cunoașterea prin identificarea cu destinul orașului...” (Simion 2006: 29). Face în acest sens o comparație amplă cu Veneția, „ca un roman baroc fastuos”, Gand, „un orașel strâns în jurul unei catedrale”, Bruges, ce agonizează într-un peisaj simbolist specific primului tip de cunoaștere, însă aderă la al doilea chiar dacă, atunci când ajunge, experiența sa livrescă:

Ajung la Paris ducând cu mine, ca toți oamenii din Estul Europei, un mare mit luat din cărți [...] Universul lecturii, muzeul meu imaginar populat cu străzi, monumente și indivizi care se cheamă François Villon, Balzac, Baudelaire... Plonjez însă într-un oraș totalmente străin, mitul nu poate rezista pe aceste străzi murdare și pe un frig umed de noiembrie (*Ibidem*: 25).

Îl face să spună cu tristețe: „Mitul rămâne, rușinat, la porțile orașului”.

Mentalitatea intelectualului român cu care a plecat „în bagaj” nu-l părăsește:

Trebuie, totuși, să mă instalez în acest oraș, trebuie să aflu un capăt, un colț în care să mă fixez pentru o vreme și, liniștit, să pot privi Parisul, de care s-au legat și se leagă încă vițele intelectualului român (*Ibidem*).

Acomodarea este dificilă:

Parcă aş veni din altă lume, nu de la 300 de kilometri, dintr-o țară în care franceza este, de un secol și jumătate, a doua limbă, dintr-o cultură unde franceza a fost și este un model (*Ibidem*).

Referințele culturale nu sunt puține, la prima vedere nimic nu este așa cum și-a imaginat:

Parisul duce o viață secretă străină de mine și de îngrijorările mele. Refuz, din orgoliu, disperarea... Sorbona nu este pregătită să mă descopere pe mine... Funcționara se uită la mine ca la o curiozitate a naturii, iar eu – complexat, rușinat – încerc să-i explic situația (*Ibidem*: 26).

Este săcâit de mulțimea câinilor adorați de francezi, sistemul educațional este diferit, fiica sa, care la București este înscrisă în clasa a VI-a, aici este înscrisă în clasa a VIII-a. „Acomodabil și speriat. Mă simt pierdut, nu cunosc sistemul, Parisul este un mecanism uriaș, care funcționează, dar în interiorul mecanismului se află o birocrație teribilă” (*Ibidem*: 34). Chiar și limba este diferită de limba literară vorbită de el, „rigidă, lentă”: „Parizienii vorbesc cu un accent special, vorbesc repede, nu ocolesc cuvintele argotice, jupoaie vorbele...” (*Ibidem*: 42). Refuză disperarea și adoptă tehnica pașilor mărunți. „Refuz din orgoliu disperarea [...] însă vreau să împiedic revolta mea să ia calea cea mai ușoară: aceea a RENUNȚĂRII” (*Ibidem*: 34). Deși este chinuit de sentimentul înstrăinării („Formidabil sentimentul de înstrăinare, ruptura de o lume în care se află familia, prietenii, cunoștințele tale. Nu cunoșteam, practic, pe nimeni în acest oraș[...]”) și intervine cu observația făcută ulterior, când adună notele de jurnal și le revizuieste – „[...] dar, l-a sfârșit, după trei ani, agenda mea este ocupată pe trei săptămâni înainte. Omul este un animal acomodabil” (Simion 2006: 34).

Nu se lasă doborât, descoperă seminarul de română ca pe o „lume pestriță”: „Un englez umbros, tăcut, un doctorand grec, o elvețiancă de origine română (în vârstă de... 60 de ani) care croșetează întruna, un inginer constructor de avioane, două călugărițe [...]” (*Ibidem*: 36) participă la întâlnirile lor, pătrunde în cercurile intelectuale de acolo, se împrietenește cu studenții, învață pe de rost orașul, se implică emoțional în tot ceea ce trăiește acolo și se dedică unei noi vieți, urmând un vechi proverb taoist: „Dacă atunci când chemi nimic nu răspunde, nu spune că lumea e goală”. Se cazează în apartamentul lui Georges V., „țăran la origine din Câmpulung”, și joacă *pétanque*: „Nu-i greu de învățat, un mic exercițiu de aruncat cu bila și atât. Ajung să ochesc bine purcelușul și câștig oarecare reputație în micul cerc de pe rue de Paris” (*Ibidem*: 45). Duminica este invitat la masă la Montreuil și ia contact cu viața „micii burghezii” pariziene. Acultă și comentează mitologiile mai multor cetățeni întâlniți – „mitologia unei lumi mărunte pornite de la zero”, mitologia lui M., istoria poetului J.P. Frecventează librăriile și observă ce anume se publică: volume despre violență și libertate, droguri și rătăcirea tinerilor, în defavoarea poeziei. Observă viața tinerilor din Cartierul Latin:

Însă tineri agitați, înfășurați în largi pelerine colorate, care năvălesc seara în Cartierul Latin, ignoră se pare cu desăvârșire sfaturile doctorilor sociali. Altele sunt idealurile, punctele lor de referință. Deocamdată nu mai vor să creadă în valorile morale în care cred părinții lor [...] Un tânăr cu plete, sigur pe el, ține un discurs

amenințător. E vorba de viața depersonalizată, de violența societății de consum, de dragoste și, firește, de libertate (Simion 2006: 51).

Plecând de la acest subiect, dezbate pe pagini întregi „noua filosofie” care a animat spiritul revoluției din 1968: „Interesant să înțeleg corect spiritul revoluției din '68. Când transcriu, acum, însemnările mele intime, observ că această temă se repetă în jurnalul meu mai mult poate decât ar trebui” (*Ibidem*: 55). După care concluzionează: „Este timpul să notez în chip mai sistematic în acest caiet”.

Nu pierde ocazia să remarce diferența dintre concepția noastră despre cultură și cea a occidentalilor:

Nu este sigur că ne gândim la același lucru și că trăim în aceeași lume. Când notez, acum, în jurnalul meu toate acestea, îmi dau seama că toate neliniștile mele (om din Est) sunt de altă natură. De aceea rămân de multe ori sceptic față de intelectualii occidentali, care neagă cultura și consideră că ea alienează omul. Pentru noi, cultura este o șansă. O șansă de salvare (*Ibidem*: 62).

Contactul cu intelectualitatea franceză contestatară îl ia pe nepregătite și-l face să afirme:

Mă surprinde, la început, felul în care intelectualul contestatar parizian înțelege să împace rigoarea revoluției cu bucuriile vieții. Impresia primă nu este favorabilă. Tânărul agitator poartă plete, pantaloni unisex, bluzon în culori țipătoare [...] ambianța este întregită de nelipsita fată blondă [...] cuplul participă la demonstrații, împarte broșuri de propagandă, strânge bani pentru militanții în dificultate (*Ibidem*: 65).

Șederea la Paris îi prilejuiește întâlnirea cu o serie de personalități: Mihai Șora, emisar al ministrului Învățământului, pe care îl invită la o petrecere, Pierre Oser, agreabil poet și redactor la *Séuil*, Emil Cioran, Eugène Ionesco, Mircea Eliade, Marin Preda, Adrian Păunescu. Legat de aceștia, precizează că nu sunt câtuși de puțin impresionați de mitul Parisului. Adrian Păunescu, de exemplu, venit din America, în trecere prin Paris, nu este impresionat de nimic: „O privire și-atât, și-a făcut o impresie, nu se arată copleșit și, cu aerul omului venit de pe un continent prosper și puternic, pășește mai departe, sceptic și încruntat, prin bătrâna capitală a Franței”.

La fel de departe de mit este, abia ajuns la Paris, Marin Preda. Inițierea lui sfârșește lamentabil. Prozatorul nu se lasă impresionat: ceea ce lui Eugen Simion îi apare drept „o sărbătoare a spiritului”, lui i se par mai degrabă „mofturi”. „– Mai dă-i în mă-sa cu catedrala lor cu tot.” [...] Ilie Moromete nu se arată doborât de măreția goticului, n-are complexe (Diaconu 2013: 37).

Din paginile jurnalului se configurează, ca într-un mozaic lucrat cu migală și aplicație, un mit al Parisului, completat la sfârșit, în capitole separate (p. 568-630), cu un eseu despre spiritul francez. Acesta este disecat și comentat în toate direcțiile, întors pe toate fețele în baza unei serioase bibliografii, pe verticală și pe orizontală, diacronic și sincron (Olteanu 2007: 21).

Autorul își cunoaște bine „trucurile” și își interpretează cu atenție propriul text, cruia îi identifică trăsăturile specifice, structura, stilul: „Stilul s-a impus singur, iar structura s-a construit abia la urmă, când experiența mea pariziană s-a încheiat și,

revăzând caietele intime, am încercat să pun oarecare ordine în ele” (Simion 2006: 19).

Dorința de a scrie un jurnal nu lipsește:

Aș dori să țin un jurnal în care să notez nu numai orele mele pline, dar și rateurile, orele scurse fără rost, momentele de lăncezeală și derută, clipele acelea când mă simt absolut singur și mizerabil, între două goluri: golul de afară și golul din mine. Dar îmi dau seama că pentru a nota toate acestea ar trebui să stau mereu la pândă cu creionul în mână și cu un caiet în față. N-aș mai avea atunci timp de lăncezeală, n-aș mai simți vidul, n-aș mai surprinde trecerea inutilă a timpului... Un jurnal de acest fel ar fi monstruos (Simion 2006: 41).

Jurnalul meu tinde să devină un eseu biografic. N-aș dori să fie, dar nici nu-l pot împiedica. Toate vin, deodată și agresiv, spre mine. Am 37 de ani și spiritul meu primește cu lăcomie semnele unei lumi pe care până acum, repet, n-am cunoscut-o decât în cărți. Jurnalul meu este o cameră în care îndes, de-a valma, până la refuz, obiectele din afară. [...] O agresiune a privirii, o teribilă explozie a realului (*Ibidem*: 50).

Iritat că acest jurnal fuge de mine, îl recitesc și nu regăsesc decât, ici și colo, fantasmemele mele. O evaziune-n epic, o obsesie a evenimentului, o supunere exagerată la real, o insuportabilă reticență față de adevăratele evenimente (ale ființei) (*Ibidem*: 63).

Jurnalul meu nu respectă calendarul, sunt zile, săptămâni, chiar luni în care nu notez nimic, uit pur și simplu că există. Apoi îl descopăr și am un sentiment de culpabilitate (*Ibidem*: 73).

Iată cum Eugen Simion confirmă practic ceea ce urma să afirme mai târziu, că jurnalul de călătorie nu este doar un text al șocului și al meditației, ci conține, evident, și mărci ale eului, pentru că prin prisma propriei reprezentări este observat tot ce-l înconjoară.

Elementele de teoria jurnalului nu lipsesc din paginile consemnărilor, fiind baza viitoarelor studii.

Este jurnalul intim discreditat ca literatură? Vorbesc de jurnalul ca jurnal, nu de însemnările care ajută memoria să nu uite. Barthes crede că jurnalul nu mai are nicio șansă în literatura de azi, dar tot el recunoaște că, pentru a evita stilul demodat de disertație, a început să folosească fragmentul în mod regulat în scrierile sale, apoi fragmentul a alunecat discret spre jurnal (Simion 2006: 39).

Între memorii și jurnale nu-i, în fond, decât o singură diferență: unele vor să reconstituie în chip coerent o istorie a sufletului, celelalte vor să surprindă o cronologie a sufletului în chiar momentul desfășurării ei. Amândouă genurile mizează pe o poetică involuntară: poetica spontanului și a autenticității (*Ibidem*: 66).

Ce raport este între timpul trăirii și timpul scriiturii în jurnalul intim? Regula este să coincidă. Fapt posibil numai teoretic. În realitate există totdeauna o distanță variabilă între eveniment și scrierea lui, între istorie și text. Notez, aici, de obicei dimineața și seara... Dar sunt zile, săptămâni, chiar luni când nu notez nimic. Așa că, atunci când mă întorc la jurnal, trebuie să rezum întâmplările, adaug impresii noi, amestec inevitabil timpurile (*Ibidem*: 361).

Pe de altă parte, experiența diaristică personală este vizibilă în textul critic inclusiv la nivelul compoziției și al discursului critic – liber, personalizat, uzând de o neglijență colocvială studiată, de paranteze confesive, autoreferențiale, nesfiindu-se să utilizeze în argumentație elemente „diaristice” legate de condițiile concrete ale

elaborării prezentului volum. În aceeași idee, Paul Cernat afirma despre *Ficțiunea jurnalului intim* în articolul *Șansa jurnalului intim*:

Abundă digresiunile, repetițiile, redundanțele (asumate). Nu sunt evitate, evident, nici locurile comune. Până și „conceptualizările” sunt, așa-zicând, „concrete” (ceea ce le face uneori inutile). Avem de a face, e clar, cu o reluare a bunului eseism *à la française*, aflat la antipodul criticii anglo-saxone, concise și precise. Altfel – o proză critică limpede, nepretențioasă, pe alocuri cuceritoare, sensibilă la concret și nuanțe, la complexitățile și vicleniile „omenescului” (Cernat 2002: 9).

M. Diaconu observa:

Aflat la Paris, spiritul se poate însă contrazice. A trecut timpul adevărilor absolute. Și în vreme ce moralistul scrie, gândul ia întorsături neașteptate. Ca și fraza. Iată: „Astăzi umoarea mea este rea, sufletul este o catedrală părăsită. Nimic nu-mi place, orașul îmi este străin, un polip uriaș. [...] Simt un fel (cum să-i spun?) de *rău de existență*, senzația că sunt prizonierul unei lumi străine și absurde, că locul meu nu este aici, că saltul de 3.000 de kilometri pe care l-am făcut este inutil” (Diaconu 2013: 39).

Altă dată același critic preciza:

Nu are altă biografie, nici altă identitate decât aceea impusă de scris. Omul din el se metamorfozează chiar în exercițiul scrisului, care e un exercițiu deopotrivă de cunoaștere și de întemeiere. Or, sensul trăirii e dublat de timpul mărturisirii. Istoria e dublată de mit. Faptele sunt urmate îndeaproape de proiectarea lor în idee. Ceea ce rămâne e mitul, expresie a unui act de voință (*Ibidem*: 40).

Secretul *jurnalului parizian*, în eventualitatea existenței acestuia, credem că poate fi descifrat analizând opera critică, Eugen Simion fiind un exeget și un teoretician avizat al literaturii confesive, cu contribuții fundamentale în domeniu. Cu alte cuvinte, sprijinindu-se pe o bază teoretică riguroasă, diaristul realizează un text din care se pot desprinde ipostazele scripturale ale eului situat între reprezentările culturale de origine și cele de temporară adopție. Pornind de la premisa că rememorările sunt trecute prin filtrul intelectual, cenzurând afectivul, opera critică și jurnalul sunt legate ca temă și chiar ca tip de confesiune.

Bibliografie

- Cernat 2002: Paul Cernat, *Șansa jurnalului intim*, în „Observator cultural”, nr. 114, 30 aprilie – 6 mai 2002, 9.
- Cristea 2005: Anca Maria Cristea, *Jurnalul intim sau „ficțiunea nonficțiunii”*, în „Nod literar”, nr. 2 (21), februarie 2005.
- Diaconu 2013: Mircea A. Diaconu, *Eugen Simion. Modernitatea (O recitare a Jurnalului parizian)*, în „Convorbiri literare”, anul CXLVII, nr. 5 (209), mai 2013, 36.
- Mihăieș 2005: Mircea Mihăieș, *Cărțile crude. Jurnalul intim și sinuciderea*, Iași, Editura Polirom.
- Mihăieș 2005: Mircea Mihăieș, *De vegehe în oglindă*, București, Editura Cartea Românească.
- Olteanu 2007: Gheorghe A. Olteanu, *Timpul lecturii*, în „România literară”, anul XL, nr. 48, 7 decembrie 2007, 21.
- Simion 1997: Eugen Simion, *Fragmente critice*, vol. I, Craiova, Editura Scrisul Românesc.

- Simion 2005a: Eugen Simion, *Ficțiunea jurnalului intim*, vol. I: *Există o poetică a jurnalului*, București, Editura Univers Enciclopedic.
- Simion 2005b: Eugen Simion, *Ficțiunea jurnalului intim*, vol. II: *Intimismul european*, București, Editura Univers Enciclopedic.
- Simion 2005c: Eugen Simion, *Ficțiunea jurnalului intim*, vol. III: *Diarismul românesc*, București, Editura Univers Enciclopedic.
- Simion 2006: Eugen Simion, *Timpul trăirii, timpul mărturisirii: jurnal parizian*, ediția a V-a, prefață de Antonio Patraș, București, Editura Corint.
- Simion 2008: Eugen Simion, *Genurile biograficului*, vol. I-II, București, Editura Fundația Națională pentru Știință și Artă.
- Vulpe 2013: Ana Maria Vulpe, *Anacronic este doar disprețul față de adevăr. Timpul trăirii, timpul mărturisirii: Eugen Simion la 80 de ani*, în „Jurnalul Național”, anul XX, nr. 6186, 5 iunie 2013, 10.

Eugen Simion, among Theory, Living and Confession

Nowadays, when biographical literature almost captures the literary arts, the diary responds primarily to a problem of *the deepest self-exhibition*, of confession and confrontation with an unseen alter-ego. In these circumstances, Eugen Simion's *Timpul trăirii, timpul mărturisirii* (*A Time for Living, a Time for Confession*) is not a daily diary as Maiorescu's, but a text meant to be published and marked by certain constraints that do not belong to this kind of genre. The secret of the Parisian diary, if there is one, can be deciphered by analyzing the critical work, Eugen Simion being an exegete and a theorist of confessional literature with fundamental contributions in the field. Therefore, relying on a rigorous theoretical basis, the diary-writer creates a text that highlights the self-scriptural stances located between the native and the temporary home adoption cultural representations. Assuming that the recollections are intellectually filtered, censoring the affective, and assuming that the critical work and the diary are related through the theme and even through the type of confession, the paper aims to identify the authorial profile built in the Parisian diary and the “diaristic” themes and speech peculiarities, relying on an interdisciplinary methodology of analysis, which includes biographical related theories and theories of identity and otherness.